

## **2.5. Розгляд дискусії з приводу співвідношення понять «дослідження доказів» та «отримання доказів»**

У цьому аспекті доцільно з'ясувати те, що саме може означати словосполучення «розгляд доказів», коли вказану процедуру без розкриття її суті Є.Г. Коваленко представляє складовою частиною так званого «збирання доказів» (169, с. 141), а С.А. Альперт – окремим етапом процесу доказування (171, с. 69). Проте не виключно, що Є.Г. Коваленко під «розглядом доказів та їх джерел», як і М.С. Строгович, на якого також дається посилання у контексті вибору саме такого підходу (169, с. 141), розуміє «рассмотрение доказательств» як «извлечение фактов, подлежащих доказыванию» (269, с. 119) чи «восприятие доказательств» (270, с. 100).

Таку ж точку зору зайняли й Р.С. Белкін та О.Р. Белкін, які, аналізуючи сутність «збирання доказів», висловили думку, що «обнаружение доказательств – это их поиск, выявление, обращение внимания на те или иные фактические данные, которые могут иметь доказательственное значение» (18, с. 39; 19, с. 39). І у даному випадку «звернення уваги на певні фактичні дані» може бути реалізоване лише через огляд чи особистісне дослідження речових джерел, але у ході не тільки збирання речових джерел, а й отримання за їхньою допомогою певних відомостей і, навіть, оцінки і використання такого роду відомостей (доказів). Поряд з вказаними термінами Р.С. Белкін застосовує і близьке за змістом словосполучення «исследование доказательств», яке є «необходимым элементом доказывания, вторым этапом работы следователя и суда с доказательствами. Исследование – это познание следователем или судом их содержания, проверка достоверности существования тех фактических данных, которые составляют содержание доказательства, установление согласуемости данного доказательства со всеми остальными доказательствами по делу» (19, с. 48), що підтримав й О.Р. Белкін (18, с. 39, 45).

Визнали дослідження доказів в якості самостійного етапу процесу доказування чи висловили аналогічне його тлумачення також С.А. Альперт (262, с. 124), В.Д. Арсеньєв (6, с. 5), П.Д. Біленчук (31, с. 18), О.І. Вінберг (22, с. 4), Є.В. Додін (63, с. 14, 18-19), Ц.М. Каз (82, с. 47; 83, с. 8), І. Кертес (85, с. 58), О.А. Кириченко (91, с. 212), Є.Г. Коваленко (169, с. 117, 143), В.А. Коротич (150, с. 21), О.П. Кучинська (177, с. 63), Л.М. Лобойко (185, с. 11); П.А. Лупинська (259, с. 152-153), М.М. Михеєнко (195, с. 16; 196, с. 14-15), В.Т. Нор (209, с. 77-78), В.М. Тертишник (276, с. 59, 60; 277, с. 334, 338), В.І. Тертишніков (278, с. 118), М.К. Треушніков (293, с. 23) та ін. (22, с. 4; 31, с. 18 та ін.; див. додат. 3). При цьому більшість названих і деякі інші автори ототожнювали «дослідження доказів» із «перевіркою доказів» чи, навпаки, застосовували ці два поняття, як правило, паралельно, про що більш детально мова піде окремо (див. розд. 2.8, 2.9).

В.М. Тертишник (277, с. 338) також виділяв дослідження доказів в якості самостійного етапу доказування поряд зі «збиранням, перевіркою та оцінкою фактичних даних (доказів), використанням їх в установленні істини у справі, обґрунтуванні висновків і рішень, які приймаються» (277, с. 334), але поряд з цим підкреслив, що «дослідження доказів нерозривно пов'язане з їх збиранням, перевіркою та оцінкою» (277, с. 338), поєднуючи тим самим «дослідження доказів» вже не тільки з «перевіркою доказів (фактичних даних)», а майже зі всіма етапами процесу доказування. Останнього висновку раніше дійшов Р.С. Белкін (19, с. 48) і трохи пізніше О.Р. Белкін (18, с. 45).

Доцільно звернути увагу й на те, що Ю.П. Аленін (297, с. 221, 233), В.Д. Арсеньєв (6, с. 5), А.Я. Дубинський (198, с. 115), П.А. Лупинська (259, с. 149, 151; 263, с. 76-77, 80), М.М. Михеєнко (198, с. 115), О.Б. Муравін (203, с. 127), О.Р. Ратінов (274, с. 300, 367), В.М. Тертишник (277, с. 336), Л.Т. Ульянова (301, с. 154, 155), Ф.М. Фаткуллін (258, с. 124-125) та ін. (33, с. 110 та ін.; див. додат. 1) одним з елементів чи одним із завдань «збирання доказів» називали «отримання» («вилучення», «одержання» тощо) доказів (відомостей про факти у цілому чи їх окремі сторони), що фактично є наступним четвертим етапом роботи як з особистісними, так і з речовими джерелами (див. розд. 1.1). Аналогічний стан розвитку проблеми зберігається і в оперативно-розшуковій літературі, коли О.Ф. Долженков, А.Ф. Думко та І.П. Козаченко вказують на одержання оперативно-розшукової інформації, яка в подальшому могла б стати доказовою (64, с. 19).

Щоб зрозуміти помилковість позиції вказаних авторів з приводу пошуку найбільш прийняттого структурного статусу названим термінам, необхідно більш детально поглянути на сутність і співвідношення «огляду» та «особистого дослідження» як методу дослідження і як певної процесуальної дії, оскільки чинна ч. 1 ст. 190 КПК України (ч. 1 ст. 178 КПК Російської Федерації, ч. 1 ст. 178 КПК Республіки Беларусь, відповідні норми КПК інших країн близького зарубіжжя) фактично містить в собі завдання з огляду та особистого дослідження (див. розд. 1.1). Водночас термін «огляд» застосовується для позначення як певної процесуальної дії (огляд місця події, місцевості, приміщення, трупу людини, тіла живої людини, речових джерел доказів, тобто трасосубстанцій і документів тощо), так і методу дослідження, що, у свою чергу, може супроводжувати як вказані, так й інші процесуальні дії (експертизу, обшук, виїмку, впізнання, перевірку показань на місці, експеримент тощо). Аналогічно й словосполучення «особисте дослідження» у разі реалізації пропозиції О.А. Кириченка визнати дану дію процесуальною (див. розд. 1.3) буде означати як однойменні різновиди процесуальних дій (особисте дослідження місця події, місцевості, приміщення,

трасосубстанцій, документів тощо), так і метод дослідження у ході названих різновидів особистого дослідження та інших процесуальних дій (обшуку, виїмки, впізнання, експерименту, перевірки показань на місці та ін.).

При цьому огляд та особисте дослідження як методи, що супроводжують вказані різновиди огляду особистого дослідження та інші процесуальні дії, виступають способом отримання за допомогою цих дій певних відомостей. Однак не обов'язково, щоб у ході як кожного з різновидів огляду та особистого дослідження, так й інших процесуальних дій проводилося збирання речових джерел. Окрім цього огляд та особистісне дослідження як методи дослідження мають місце не тільки при збирання речових джерел, що, у свою чергу, може бути в межах різних видів огляду, особистого дослідження та інших процесуальних дій, а й отримання за допомогою речових джерел інформації та у ході проведення інших етапів роботи з такого роду джерелами, у т. ч. й протягом оцінки і використання доказів (інформації) (18, с. 45; 19, с. 48; 277, с. 338 та ін.; див. додат. 3). Більш того, огляд та особисте дослідження як методи дослідження можуть створювати лише основу для подальшого збирання речових чи встановлення особистісних джерел, коли головні суб'єкти мають з'ясувати; чи володіють ті чи інші матеріальні об'єкти або особи ознаками такого роду джерел, а тому, чи потрібно їх збирати або встановлювати і залучати у такому статусі до справи чи ні. З огляду на це, відображення отримання інформації в якості мети (завдання) чи елементу збирання речових джерел (як, до речі, й встановлення особистісних джерел), а «дослідження доказів» як окремого етапу гласної і негласної роботи із особистісними і речовими джерелами чи етапу процесу доказування – виглядає невиваженим.